

Letters to the Editor
Писма до редакцията

ТРАДИЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ

Мария Гюлеметова

Професионална гимназия по химични и хранителни технологии – Пазарджик

През последните две години все повече се говори за професионалното образование като приоритет на образователната ни система, защото силно се вярва, че в условията на пазарна икономика мотивацията за работа на завършилите млади хора ще дойде именно от професионалните училища (без да се подценява ролята на другите).

Системата за професионално образование и обучение подготвя гражданите за реализация в икономиката и в другите сфери на обществения живот, като създава условия за придобиване на професионална квалификация и за нейното непрекъснато усъвършенстване. Съгласно Закона за професионалното образование и обучение задачите на системата се свързват с придобиване на професионална квалификация, формиране на мотивационна система за реализация в гражданското общество и формиране на обща култура на основата на национални и общочовешки ценности.

Професионалната гимназия по химични и хранителни технологии – Пазарджик, има *петдесетгодишна история*. Възниква през учебната 1968/69 година на основание Заповед №Д-17 и №1222 на Министерството на горите и горската промишленост, Закона за държавния стопански план и чл. 37 от Закона за по-тясна връзка на училището с живота като СПТУ по целулозно-хартиена промишленост с цел задоволяване нуждите от квалифицирани работнически кадри на хартиената промишленост в Пазарджишки и Пловдивски окръг.

През същата година в новооткритото училище с тригодишен курс на обучение са приети три паралелки (115 ученици, в т.ч. 13 ученици от Пловдивски окръг) в специалностите: „Производство на целулоза, хартия и картон – поддържане на машини и съоръжения“ и „Производство на целулоза, хартия и картон – поддържане на електрически инсталации“. През следващите две учебни години се приемат средно по 105 ученици и тъй като училището не разполага със собствена сграда, се налага да ползва тази на ул. „Бенковски“ №33. С помощта на ДКФ „Тракия“ – Пазарджик, ДКК „Д. Благоев“ – гара

Белово, и ДЗЦ „Ст. Кираджиев“ – Нови Кричим, се оборудват работилници и лаборатории с машини и съоръжения за практика на учениците.

През учебната 1973/74 с решение на Министерството на просветата и Министерството на тежката промишленост училището се развива като Техникум по химическа промишленост със 17 паралелки и 600 ученици в нова сграда, която е подобект на целулозно-хартиената фабрика „Тракия“. През годините училището се стреми към оптимизация на учебния процес, като се внедрява опитът на учени (Шаталов и др.). Учители и ученици бележат успехи в хуманитарни, природо-математически, спортни и други области, в т.ч. извънкласни дейности. Ученици от техникума участват в международни младежки бригади. Новите икономически и социални условия налагат прием в нови специалности с четиригодишен курс на обучение и през следващите 1986/1987, 1988/1989 те са: оператор на химико-технологични процеси; монтьор на контролно-измервателна апаратура; технология на каучука и пластмасите; технология на целулоза, хартия и картон; монтьор на ел. мрежи и уреди.

Откриването на нова сграда през учебната 1989/1990 г., оборудвана с кабинети и лаборатории, демографските процеси и започналият процес на преход към пазарна икономика дават основание на училищната колегия освен старите специалности да се преориентира и към нови, като: технологичен и микробиологичен контрол – профил „лаборант“; технология на опазване на околната среда.

През учебната 2017/2018 г. в гимназията се обучават 336 ученици в дневна, задочна и самостоятелна форма. С утвърден приоритет са направленията „Технология на целулоза, хартия и опаковки“, „Контрол на качество и безопасност на храни и напитки“ – професия техник-технолог, „Организация на туризъм и свободното време“ и „Производство на алкохолни и безалкохолни напитки“ (задочна форма на обучение).

През последните две години съвместно с научни среди и браншови организации професионалните гимназии търсят решения на формулата за успеха чрез т.нар. дуално обучение – обучение в реална работна среда. Това е рехабилитационна програма, предложена от Швейцарския федерален институт за професионално образование и обучение (SFIVET) и реализирана от МОН, Министерството на труда и социалните грижи и Министерството на икономиката, с главна цел през периода 2015 – 2019 г. да се създаде модел на качествено и ефективно професионално образование и обучение, съобразено с нуждите и изискванията на бизнеса. Професионалната гимназия по химични и хранителни технологии – Пазарджик, е едно от училищата в страната с дуално обучение. Това предизвикателство е твърде отговорно за екипа на гимназията, защото, въпреки че броят на учениците само за година расте, тук се обучават ученици от различни етноси, с различни културни различия в религиозна общност, със специфични образователни потребности, т.е. ученици,

насочили се към професионална квалификация и разчитащи на приобщаващо образование и хармонизиране на ценности. Не е тайна, че в много професионални гимназии ситуацията е подобна, но същността на дуалното обучение се отразява в ясно изразената връзка между ученик и работодател. Тук е мястото да се отбележи, че *гимназията е единствена в страната, подготвяща специалисти за целулозно-хартиената промишленост*, поради което специалностите по традиция се предават от поколение на поколение, а местният бизнес е не само постоянен и желан партньор за образование, но и гаранция за реализация на младите хора. Научната общност на Химикотехнологичния и металургичен университет – София, Университета по хранителни технологии – Пловдив, като партньори на гимназията, чрез конференции, кръгли маси и други научни форуми поддържа непрекъснати контакти с цел отчитане на добри практики и мотивация на учениците към избор на професии, заложили в програмите на университетите.

Демографските промени в България не отминават и Пазарджик. Учениците от ромски произход, главно в професионалните гимназии на града, преобладават. Така е и в Професионалната гимназия по химични и хранителни технологии (85% – от общо 236 ученици). Ето защо *първото и основно предизвикателство* за училището е осъществяване на процеса на десегрегация в образованието на ромските деца. Процесът на тяхната интеграция започва с мотивиране на родители, преминава през преместването им сред техните връстници извън ромския квартал и чак тогава започва взаимна адаптация между различните ученици. Новата образователна среда придобива мултикултурен характер и позволява обучение чрез елементите интеркултурно образование и възпитание.

За колектива на училището и учениците важно предизвикателство от началото на учебната 2017/2018 година е *обучението чрез сугестология*. Учителите по общообразователни предмети след проведен обучителен курс в сугестопедични техники стартираха през първия учебен срок с обучение в VIII клас (чужд език, български език и литература и математика). Чрез емпирико-изследователски доказателства и метода на сугестопедията се прокарва пътят на знанието у учениците. Защо сугестология в обучението в професионална гимназия по химични и хранителни технологии? Отговорът трябва да се търси в следните три измерения на съвременните образователни реалности.

– Глобализацията с нейните конструктивни образователни ефекти и с кризите, които я съпътстват (прояви на асимилация, девалвация на психичното здраве, социално-личностно и виртуално насилие, модификация на човешките потребности и др.), изисква адекватна педагогическа превенция чрез личностно, хуманистично ориентирано образование.

– Налице са достатъчно добри интерактивни практики в работата на учителите, които са основани на взаимно уважение между учител и ученик.

– Ориентация към качество на образованието и обучението съобразно индивидуални и обществени образователни ползи.

Едно от най-актуалните предизвикателства в гимназията е това за *приоб-щаващо или подкрепящо обучение*. В отговор на Закона за предучилищното и училищното образование, Правилника за прилагане на Закона за народна просвета от 2002 г., както и Наредба 1 от 2009 г. благодарение на екипната работа от специалисти (ръководство, ресурсен учител, педагогически съветник, учители) се създават условия за реализиране на правата на деца със специални образователни потребности и адаптирането им към училищната среда. Усилията на педагогическата колегия са насочени към задоволяване на потребностите на всяко дете чрез индивидуален подход и вариативност на учебното съдържание. Това е предизвикателство за родители и учители, които съзнават основния елемент на този процес, а именно процес, който се стреми да премахне всички форми на изключване на децата от образователната система.

По време на учебния процес, както и във всички извънкласни форми на работа, ръководство и учители се стремят на практика да прилагат интегративни методи на обучение по различни предмети като фактор за активизиране и на най-слабо заинтересованите от теоретичното усвояване на знания и умения. В часовете по практика учители и работодатели в реална работна среда търсят оптимални форми за мотивиране на учениците в бъдещата професия. Чрез кръгли маси и срещи с учени, изявени творци и утвърдени производители в Професионалната гимназия по химични и хранителни технологии се дава отговор на два важни въпроса: защо европейско и защо професионално образование?

– Европейско, защото съгласно принципа на субсидираност политиките в областта на образованието и професионалното обучение се определят от всяка държава членка на Европейския съюз, т.е. ЕС изпълнява само спомагателна роля. Някои предизвикателства обаче са общи за всички държави членки (застаряващо население, дефицит на умения сред работната сила и конкуренция на световно равнище) и поради това е необходимо да се предприемат съвместни действия, като държавите работят заедно и се учат една от друга. Младежката стратегия на ЕС предлага инициативи в осем области, като: заетост и предприемчивост; социално включване; участие; образование и обучение; здраве и благополучие; доброволчески дейности; младежът и светът; творчество и култура – области, в които според нас успешно се вместваме, като се има предвид ученическото присъствие в нашите професионални училища.

– Професионално, защото в обстановка на добре изработени изложбени кътове под ръководството на своите учители и гости (изявени лидери в целулозно-хартиената, фармацевтичната и хранително-вкусовата индустрия, туристически оператори – бивши възпитаници на гимназията) в ролеви си-

туации ученици демонстрират знания и умения за реакциите на различни химични елементи и процесите, които пораждат образуване на различни видове продукти: лекарства, парфюмерийно-козметични и др. Представители на различни фирми демонстрират, от своя страна, не само уважение към труда на работещите в сферата на професионалното образование, но и желание за съвместна бъдеща дейност.

Очаквани резултати: реализация не на „псевдоинтегриращ, а на истински процес на интеграция; европейско професионално образование и образование в реална работна среда; развитие на личностно и хуманно ориентирано образование в духа на стратегическите послания в образованието; реализация на млади специалисти, отдадени на своята професия в своя роден край и страната; приобщаващото образование – фактор за социализация на всички учащи се независимо от възможности, интереси, талант и гаранция за бъдеща реализация.

Заключение

Господството на знание означава учене през целия живот, а не само усвояване на примитивни истини за определен отрязък от време. Сред обществените среди все повече се говори за необходимост не от усвояване на определен обем от знания, а за развитие и квалификация в способности и умения за комуникации, както и формиране на човешки ценности. Моделът на качествено и ефективно професионално образование и обучение, съобразено с нуждите и изискванията на бизнеса, поставя колектива на Професионалната гимназия пред предизвикателства за използване на традиционни форми на обучение в съчетание с иновативни – с цел истинско гражданско образование на младите хора независимо от етнос, религия и специфични образователни потребности.

TRADITIONS AND CHALLENGES TOWARDS THE VOCATIONAL EDUCATION

✉ **Dr. Maria Gyulemetova**

Vocational High School of Chemical and Food Technology
Pazardzhik, Bulgaria

E-mail: txt_pazardjik@abv.bg